

HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA

**Cu privire la examinarea litigiilor privind repararea prejudiciului moral și material
cauzat persoanelor deținute prin violarea art.3, 5, 8 din Convenția Europeană
pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**

nr. 8 din 24.12.2012

Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2013, nr.4, pag.4

* * *

Modificată de:

[Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.17 din 16.10.2017](#)

În scopul consolidării unei practici corecte și unitare de soluționare a pricinilor legate de repararea prejudiciului moral și material cauzat persoanelor deținute prin violarea art.3, 5 și 8 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului și a Libertăților Fundamentale, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, în temeiul art.2 lit.e), art.16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție nr.789-XIII din 26.03.1996, art.17 CPC, *dă următoarele explicații:*

1. La judecarea pricinilor privind încasarea prejudiciului moral și material persoanelor deținute, prin prisma art.3, 5, 8 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (Convenție), instanțele de judecată vor aplica prevederile următoarelor acte naționale și internaționale:

1. Constituția Republicii Moldova, (art.24 alin.(2), art.25, art.28);
2. Codul penal;
3. Codul de procedură penală;
4. Codul civil;
5. Codul de procedură civilă;
6. Codul familiei;
7. Codul de executare, Cartea a doua, Executarea hotărîrilor cu caracter penal;
8. Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor de judecată nr.1545-XIII din 25.02.1998;
9. Legea ocrotirii sănătății nr.411-XIII din 28 martie 1995;
10. Hotărîrea Guvernului nr.383 din 25.05.2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați;
11. Legea cu privire la sistemul penitenciar nr.1036-XIII din 17.12.1996, (republicată în Monitorul Oficial al RM nr.183-185/654 din 10.10.2008);
12. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.217-XII din 28.07.1990 (Tratate internaționale, 1998, vol.I, pag.9);
13. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la 04.11.1950, în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997;
14. Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10.12.1984, publicată în ediția oficială "Tratate internaționale", 1998, volumul 1, pag.129;
15. Convenția Europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, adoptată la Strasbourg la 26.11.1987, intrată în vigoare la 01.02.1989, în vigoare pentru Republica Moldova din 01.02.1998 și Protocolul opțional la Convenția Europeană din 30.03.2006, în vigoare pentru Republica Moldova din 28.04.2006;

16. Regulile standarde minime de comportament cu deținuții, adoptate de către Primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea criminalității și comportamentul cu infractorii, Geneva 30.08.1955, aprobate de Consiliul Economic și Social, prin Rezoluția nr.663 C (XXIV) din 31.07.1957, 2076 (LXII) din 13.05.1977 și 1984/47 din 25.05.1984;

17. Cod de principii pentru protecția tuturor persoanelor aflate în orice formă de detenție sau în închisoare, adoptat prin Rezoluția nr.43/173 din 9 decembrie 1988 de Adunarea Generală a ONU;

18. Recomandarea Comitetului de Miniștri a Statelor membre referitoare la regulile penitenciare europene, Rec (2006)2, **prevederile altor acte legislative ce reglementează raporturi similare, precum și jurisprudența CEDO.**

2. Punctul 5 al Statutului executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.583 din 26.06.2006, specifică următorii termeni și expresii:

detenție – orice formă de privare instituțională de libertate, dispusă în baza unei hotărâri definitive sau executorii a instanței de judecată (judecător de instrucție), emise în condițiile Codului de procedură penală;

deținut – persoană privată de libertate în condițiile legii, care se deține în penitenciare, indiferent de statutul acesteia (condamnat sau prevenit);

condamnat – persoană în privința căreia a rămas definitivă hotărârea instanței de judecată, prin care aceasta a fost condamnată la o pedeapsă penală privativă de libertate;

prevenit – persoană față de care este aplicată, în condițiile Codului de procedură penală, măsura arestului preventiv.

3. Articolul 3 din Convenție interzice tortura și tratamentul sau pedepsele inumane ori degradante, art.5 din Convenție garantează dreptul la libertate și siguranță, iar articolul 8 din Convenție garantează dreptul la respectul domiciliului, corespondenței, a vieții private și de familie. Le revine în primul rând autorităților de stat să asigure respectarea acestor drepturi.

4. Articolul 13 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale stabilește că, orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de Convenție au fost încălcate are dreptul să se adreseze efectiv unei instituții naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

Obiectivele acestui articol sunt de a “oferi un mijloc prin care persoanele pot obține compensații la nivel național pentru încălcarea drepturilor lor prevăzute de Convenție înainte de a pune în mișcare mecanismele internaționale de înaintare a plîngerilor la Curtea de la Strasbourg” (cauza *Kulda c. Poloniei*, 2000, §152).

Există două chestiuni care urmează a fi analizate în legătură cu articolul 13 din Convenția Europeană:

existența unei plîngeri plauzibile;

existența unui “recurs” efectiv disponibil în legislația națională.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului invocă faptul că pragul minim pentru un “caz plauzibil nu trebuie să fie mai jos decît pragul de apreciere a unei plîngeri sub aspectul criteriului “în mod vădit nefondat”” (cauza *Powell și Rayner c. Regatului Unit*, 1990, §33). Cu alte cuvinte, “plauzibilitatea” unei cereri, în sensul art.13, urmează a lua în considerație aceleași criterii aplicabile examinării chestiunii cu privire la admisibilitatea acesteia prin prisma criteriului “vădit fondat” (*Boyle și Rice c. Regatului Unit*, 1988). În esență, la nivel național, un recurs trebuie oferit atunci când reclamantul are “o plîngere plauzibilă” de încălcare a unui drept recunoscut de Convenție, și în consecință recursul oferit urmînd a fi unul efectiv.

În sensul art.13 din Convenție, termenul “recurs efectiv” urmează a fi privit nu ca o cale de atac instituită prin lege, ci ca un remediu real instituit la nivel național, conform căruia o persoană considerată victimă a unei violări ale drepturilor sale prevăzute de Convenție poate ataca în fața instanțelor judecătorești pretinsa violare.

5. Legea nr.1545-XIII din 25.02.1998 *privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor*

judecătorești permite acordarea compensațiilor doar în cazul existenței circumstanțelor prevăzute de art.6 al acestei legi (achitarea persoanei, scoaterea de sub urmărire penală pe motive de reabilitare, anularea arestului administrativ sau existența unei încheieri în temeiul art.313 alin.(5) Cod de procedură penală privind înfăptuirea, în timpul procesului penal, a măsurilor operative de investigații cu încălcarea prevederilor legislației). Prin urmare, norma nu definește că o persoană condamnată ar putea solicita în temeiul acestei legi compensații pentru violarea art.3, 5 și 8 din Convenție.

6. Articolul 313 din Codul de procedură penală nu poate constitui un remediu eficient din momentul în care acesta nu are o tangență directă cu condițiile de detenție, dar, totuși, acordă numai posibilitatea de a contesta acțiunile sau inacțiunile organului de urmărire penală interpretate în sens general (cauza *Malai c. Moldova* §45)

7. În conformitate cu art.5 din Codul de procedură civilă, nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență, imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației. Art.12 alin.(3) din Codul de procedură civilă prevede că, în cazul inexistenței unei norme de drept care ar reglementa un raport litigios, instanța judecătorească aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, instanța se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului). În acest sens și având în vedere art.13 din Convenție, în cazul în care acțiunea privind compensarea prejudiciilor pentru violarea art.3, 5 și 8 din Convenție nu cade sub incidența nici a Legii 1545-XIII și nici a art.313 din Codul de procedură penală, judecătorii vor soluționa pricina aplicând direct prevederile Convenției și jurisprudența Curții Europene.

[Pct.7 modificat prin [*Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.17 din 16.10.2017*](#)]

8. Examinînd acțiunea privind violarea art.3, 5 și 8 din Convenție, se va stabili dacă a avut loc o violare a Convenției (aspectul cu privire la fondul cauzei) și, în cazul în care se constată că a avut loc o violare, se vor acorda compensațiile justificate în raport cu circumstanțele individuale în speță (aspectul reparației echitabile). O compensație justificată ar însemna “una echitabilă”, să nu fie vădit disproporționată în raport cu gravitatea violărilor constatate și să se apropie în quantum la valoarea pe care ar fi acordat-o Curtea Europeană în cazul în care cauza ar fi fost examinată în fața Instanței de la Strasbourg.

La examinarea cauzelor în care se invocă violarea prevederilor Convenției, se va ține cont de jurisprudența Curții Europene atît în cauzele examinate împotriva Republicii Moldova, cît și în alte cauze adresate împotriva altor state. În anexa la această hotărîre sunt menționate toate tipurile de violări ale art.3, 5 și 8 din Convenție constatate de către Curtea Europeană în hotărîrile împotriva Republicii Moldova, pronunțate pînă la 31 decembrie 2010.

Condițiile de detenție inumane și degradante

9. Curtea Europeană a constatat în mai multe hotărîri ale sale adresate împotriva Republicii Moldova lipsa unui recurs efectiv la nivel național cu privire la pretențiile reclamantilor privind condițiile de detenție inumane și degradante.

În special cauzele care au determinat situația ce a dus la violarea art.3 din Convenția Europeană referitor la condițiile de detenție:

- supraaglomerarea celulelor;
- lipsa paturilor;
- fumatul pasiv;
- hrana insuficientă;
- lipsa luminii naturale;
- lipsa plimbărilor la aer liber;
- lumina artificială permanent aprinsă;
- lipsa de încălzire a celulei ș.a.

Totuși, la examinarea chestiunilor cu privire la condiții de detenție se distinge în principal între două aspecte: pretinsa lipsă de condiții elementare a unui trai decent (denumite în

jurisprudență ca fiind “condiții materiale de detenție”- de exemplu “infectarea celulelor cu paraziți”, “lipsa luminii naturale”, “lipsa de încălzire a celulelor”, “lipsa condițiilor elementare de igienă personală”, etc.) și probleme cu asigurarea regimului de detenție (precum ar fi “restricții ale unor activități umane inerente” – de exemplu “interdicții de plimbare”, “detenții solitare”, “supraaglomerarea”, etc.).

Un alt aspect distinct, care se apreciază cu o deosebită atenție de Curtea Europeană, constituie asigurarea asistenței medicale minime persoanelor aflate în custodia statului, și în special acelor persoane care se află în detenție de lungă durată (*Paladi, Holomiov c. Moldovei*)

10. Pentru a stabili condițiile concrete de detenție într-o anumită instituție la o anumită perioadă de timp urmează a se examina declarațiile persoanei prin prisma rapoartelor Comitetului European pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante (CPT), care efectuează periodic vizite de documentare în centrele de detenție din Republica Moldova. Pe marginea fiecărei vizite se întocmește un raport cu descrierea celor constatate și a recomandărilor.

Rapoartele CPT, în limbile engleză sau franceză și unele traduceri ale acestora, pot fi găsite pe pagina web a comitetului: www.cpt.coe.int. Datele din aceste rapoarte urmează a fi coroborate cu celelalte probe din dosar.

Rapoartele CPT, pot fi luate ca probe și puse la motivarea soluției date în speță (*Becciev c. Moldovei* §41, *Ostrovar c. Moldovei* §80, *Malai* §34, *Straisteanu și alții* §77). De asemenea pot fi luate ca punct de referință rapoartele ale vizitelor periodice efectuate de instituția Ombudsmanului din Republica Moldova și concluzii ale membrilor din cadrul *Mecanismului național de prevenire a torturii*.

Totuși, a nu se uita una din principalele cerințe la evaluarea condițiilor individuale de detenție într-o speță, și anume “*principiul evaluării cumulative a condițiilor de detenție*” și “*durata detenției*”. Cu alte cuvinte aprecierea sub aspectul material al art.3 din Convenție a condițiilor de detenție, în practica Curții Europene se supune aceluiași reguli de abordare începînd de la *regula depășirii nivelului minim a severității admisibile*, invocîndu-se caracterul individual al fiecărui caz aparte, și *aprecierea cumulativă a tuturor condițiilor de detenție*. Raționamentul de apreciere *cumulativă* a condițiilor detenției a fost stabilit în *Dougoz c. Greciei*, §46; *Kalashnikov c. Rusiei*, §102, și preluat în *Ostrovar c. Moldovei* §79, *Becciev c. Moldovei* §40, *Ilașcu and others* §433.

Astfel, concluzionînd despre principalele puncte de reper la aprecierea condițiilor de detenție, trebuie luate în considerație următoarele aspecte:

- dacă s-a depășit nivelul minim de severitate prin prisma art.3 din Convenție (*Gorea c. Moldovei* §49, *Gutu c. Moldovei* §39)
- efectele cumulative ale acelor condiții (*Ostrovar c. Moldovei* § 79, *Becciev c. Moldovei* §40,)
- precum și durata detenției (*Ciorap c. Moldovei* §64, *Ostrovar c. Moldovei* §80).

Neacordarea asistenței medicale adecvate sau lipsa unei asistențe medicale în detenție

11. Se specifică faptul că, Curtea Europeană în hotărârile sale a reiterat încălcarea dreptului la o asistență medicală adecvată persoanelor deținute, inclusiv și lipsa unei asistențe medicale persoanelor deținute.

Cauzele care au determinat situația ce a dus la violarea art.3 din Convenția Europeană sînt următoarele:

- nestabilirea diagnozei deținutului care se afla într-o stare critică, timp de cîteva luni, fără de care nu putea fi prescris tratamentul medical;
- neacordarea asistenței medicale în Izolatorul de detenție preventivă și refuzul de a admite examinarea deținutului de un medic ales de acesta;
- încătușarea pe durata operației și readucerea în izolatorul de detenție preventivă peste 4 ore de la operație.
- refuzul la internarea în spital în pofida recomandării medicilor;

- lipsa personalului medical în izolatorul de detenție provizorie și verificarea ulterioară a diagnozei preliminare stabilite, deși acest fapt a fost recomandat de medici;
- pretinsa lipsa de independență a medicilor din locurile de detenție.

12. Examinînd dacă deținutului i-a fost acordată asistența medicală necesară, se va verifica dacă persoana a avut nevoie de îngrijiri sau tratament medical, dacă acesta tratament a fost recomandat de un specialist, dacă autoritățile cunoșteau sau trebuiau să cunoască despre aceasta și dacă deținutul a beneficiat prompt de tratament. Aceste chestiuni vor fie examinate în baza documentelor medicale existente în perioada pretensei neacordări a asistenței medicale.

Alte aspecte ale art.3, 5 din Convenția Europeană

13. Dacă din ordonanța procurorului, menținută prin încheierea judecătorului de instrucție, nu a fost constatat faptul maltratării, persoana nu poate solicita o redresare în cadrul procedurilor civile, deoarece lipsa maltratării a fost deja constatată prin încheierea judecătorului de instrucție, care este irevocabilă. În cadrul procedurilor civile nu pot fi puse în discuție constatările din sentințele penale. Din același motiv, nu poate fi solicitată o redresare pentru sancțiunile pe care victima maltratării le consideră prea blînde.

În cazul în care, în cadrul urmăririi penale, se stabilește faptul maltratării de către reprezentanții statului, însă urmărirea penală este suspendată pe motiv că nu pot fi identificați făptuitorii, persoana maltrată poate pretinde o redresare.

14. Conform art.25 alin.(3) din Constituție, arestarea poate avea loc doar în baza unui mandat de arest. În hotărîrea *Boicenco*, Curtea Europeană a constatat că detenția unei persoane la faza judecării cauzei fără un mandat de arest valabil este contrară art.5 din Convenție. Codul de procedură penală prevede termene maxime pentru care o persoană poate fi reținută sau arestată. În cazul în care persoana a fost deținută cu încălcarea acestor termene, ea poate solicita compensații pentru perioada de detenție ce a depășit termenul prevăzut de lege. Atunci cînd persoana pretinde că a fost lipsită de libertate fără un temei legal, judecătorul, în cadrul procedurilor civile, va verifica dacă termenul de reținere sau termenul indicat în actul de arestare a fost respectat.

Instanța civilă nu este în drept să examineze corectitudinea procedurilor de arestare, temeinicia deciziei de reținere sau gradul de motivare al actului prin care a fost dispusă arestarea, deoarece aceste chestiuni urmează a fi decise în cadrul procedurilor penale. Totuși, persoana va putea solicita compensații pentru durata excesivă de examinare a recursului împotriva arestării.

Procedura de examinare a pricinilor civile intentate în temeiul art.3, 5, 8 din Convenția Europeană

15. Raportînd prevederile art.13 din Convenția Europeană la prevederile art.5 alin.(2) CPC, se va reține că persoana deținută în cazul în care se consideră victimă a unei violări a drepturilor sale prevăzute de art.3, 5 și 8 din Convenția Europeană este în drept să se adreseze cu cerere în instanțele judecătorești naționale și să solicite despăgubiri cu titlu de compensații pentru prejudiciul material și moral, inclusiv costuri și cheltuieli judiciare.

Instanțele de judecată urmează să primească cererea cu privire la despăgubire și să o soluționeze conform procedurii civile, aplicînd direct prevederile Convenției Europene și jurisprudența Curții Europene.

16. În cazul în care, într-un proces penal, inculpatul a reclamat condițiile precare de detenție sau lipsa de asistență medicală, violarea dreptului la libertate și la siguranță, violarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, prin înaintarea unei acțiuni civile împotriva statului, care a fost lăsată fără soluționare de către instanța ce examinează în fond cauza penală împotriva reclamantului, acesta din urmă este în drept să înainteze separat o astfel de acțiune pentru a fi examinată în procedura contencioasă conform dispozițiilor Codului de procedură civilă.

17. La judecarea acestei categorii de litigii este necesar de a se lua în considerație termenele de prescripție prevăzute la art.267 Cod civil.

Conform art.271 Cod civil, termenul de prescripție extinctivă se va aplica numai la cererea persoanei în favoarea căreia a curs prescripția.

18. În conformitate cu art.385 alin.(4) Cod de procedură penală, dacă în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei, s-au constatat încălcări ale drepturilor inculpatului, precum și s-a stabilit din vina cui au fost comise aceste încălcări, instanța poate reduce pedeapsa drept recompensă pentru aceste încălcări. În cazul în care într-un proces penal s-a stabilit maltratarea inculpatului, detenția acestuia în condiții proaste sau lipsa de asistență medicală, violarea dreptului acestuia la libertate și la siguranță, sau violarea dreptului lui la respectarea vieții private și de familie și a fost redusă pedeapsa, urmează a fi examinat în fiecare caz în parte și avînd în vedere jurisprudența Curții Europene, în ce măsură aceasta a reprezentat o satisfacție suficientă pentru violarea art.3, 5, 8 din Convenție. În funcție de nivelul de reducere a pedepsei aplicate și jurisprudența Curții Europene, aceasta poate duce la diminuarea semnificativă a prejudiciului moral acordat sau chiar la respingerea pretenției privind compensarea prejudiciului moral, cu referire la hotărîrea instanței penale care a constatat încălcarea și remediat situația prin reducerea pedepsei. O eventuală reducere a pedepsei în condițiile prezentei recomandări, constituie una din formele de remediere a pretinselor violări care pe cale de consecință fie diminuează cuantumul compensațiilor morale fie constituie temei de a le respinge în totalitate.

19. Pentru violarea art.3, 5 și 8 din Convenție urmează a fi reparate prejudiciul material, moral, de asemenea compensate costuri și cheltuieli. Acestea urmează a fi reparate doar dacă se stabilește violarea Convenției, dacă a fost stabilit prejudiciul și dacă există o legătură de cauzalitate între violarea Convenției și prejudiciul pretins. În aceste cazuri prejudiciul se repară indiferent de vinovăția reprezentanților organelor de stat. Subiectul responsabil civilmente în speță este statul.

20. Există cîteva tipuri de remedii definite în jurisprudența Curții Europene printre care se marchează remedii compensatorii, remedii acceleratorii și remedii preventive. Acele din urmă remedii sunt menite să stopeze cît este de posibil o violare continuă a drepturilor, pe atunci cînd remedii compensatorii vizează oferirea de satisfacții echitabile pentru violări constatate. În orice caz principala caracteristică a tuturor remediilor, la fel potrivit opiniei Curții Europene, constituie caracterul judiciar al remediei sau cel puțin plasarea acestuia sub un control judiciar, dacă remediu este unul de natură administrativă.

Curtea Europeană a stabilit anumite criterii pentru verificarea eficienței unui remediu compensatoriu. Aceste criterii sunt următoarele:

- o acțiune privind compensarea trebuie examinată într-un termen rezonabil (*Scordino c. Italiei*);

- compensațiile trebuie plătite prompt și, în general, nu mai tîrziu de 6 luni de la data la care hotărîrea privind acordarea compensației devine executorie (*Gaglione și alții c. Italiei, 2009*);

- regulile de procedură cu privire la acțiunea privind compensarea trebuie să fie conforme principiului echității garantat de art.6 al Convenției (*Simaldone c. Italiei*);

- regulile cu privire la costurile judiciare nu trebuie să pună o sarcină excesivă asupra reclamantilor atunci cînd acțiunile lor sunt justificate;

- nivelul compensațiilor trebuie să fie comparabil în comparație cu sumele acordate de Curte în cauze similare (*Scordino nr.1 c. Italiei, Ciorap nr.2 c. Moldovei, Burdov nr.2 c. Rusiei, 15 ianuarie 2009, §99*).

21. Remediu compensatoriu are scopul de a compensa trei tipuri de pretenții : cu titlu de prejudicii materiale, morale și costuri și cheltuieli. Acel din urmă tip vizează asistența juridică.

Atunci cînd se decide asupra asistenței juridice, urmează să se ia în calcul în ce măsură reclamantul s-a conformat cerințelor prevăzute de art.96 Cod de procedură civilă. Reclamantul trebuie să dovedească faptul că cheltuielile pentru asistența juridică au fost reale, necesare și rezonabile ca mărime. Rambursarea onorariilor pentru asistența juridică nu poate fi limitată doar la acele sume care au fost deja plătite de către reclamant avocatului său. Sunt considerate reale cheltuielile, în sensul art.96 alin.1 Cod de procedură civilă, atît cheltuielile care au fost efectuate

de către reclamant, cât și cele pe care încă nu le-a efectuat, cum ar fi, spre exemplu, din cauza dificultăților financiare, însă care urmează să fie inevitabil efectuate. Curtea Europeană întotdeauna a acordat costuri și cheltuieli în situații când onorariile nu au fost plătite de reclamanți avocaților lor înainte de hotărîrea Curții (hot. *Flux nr.2 c. Moldovei*, 3 iulie 2007, §60).

Reclamantul urmează să justifice cheltuielile de asistență juridică solicitate din dări de seamă ale avocatului cu privire la asistența juridică prestată și justificarea onorariului global sau per oră perceput de către avocat. În cazul nejustificării cheltuielilor de asistență juridică, judecătorul poate respinge această pretenție integral sau în parte.

22. Curtea Europeană examinează și apreciază dacă, prin încălcarea unui drept garantat de Convenție, persoanei i-a fost cauzată frustrare, indignare, neliniște sau stres. Acestea urmează a fi compensate cu titlu de prejudiciu moral. Mărima prejudiciului moral urmează să fie proporțională cu sumele acordate de Curtea Europeană în cauze similare, adică în cauze care vizează violări similare ale Convenției și care sunt îndreptate împotriva Republicii Moldova sau a țărilor cu un nivel de dezvoltare economică comparabil cu cel al Republicii Moldova. Sarcina probării mărimii prejudiciului moral îi revine reclamantului și se apreciază individual pentru fiecare caz, luându-se în considerație argumentele ambelor părți și jurisprudența Curții Europene.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, instanțele judecătorești naționale vor putea acorda cu titlu de prejudiciu moral, pentru violarea art.3, 5 și 8 din Convenție, următoarele compensații, care urmează a fi plătite în lei moldovenești:

- violarea art.3 din Convenție - 3000 - 5000 euro, sau, în dependență de caz, suma poate fi majorată;

- violarea art.5 din Convenție - 600 - 30000 euro;

- violarea art.8 din Convenție - 1000 - 10000 euro.

23. În calitate de pârât, în situațiile nominalizate, urmează a fi stabilit statul, care este reprezentat de către Ministerul Justiției, după caz, cumulativ cu Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne, Departamentul Instituțiilor Penitenciare. Pot fi atrase în proces în calitate de copârâți și alte instituții sau autorități publice, în sarcina cărora se impun obligații pozitive de a preveni violările art.3, 5, 8 din [Convenția Europeană](#).

Mărima prejudiciului se va încasa din bugetul de stat, gestionat de Ministerul Finanțelor, prin intermediul Ministerului Justiției.

[Pct.23 în redacția [Hotărîrii Plenului CSJ a RM nr.17 din 16.10.2017](#)]

24. La soluționarea acestei categorii de pricini, persoanele care au depus cererea de chemare în judecată sînt scutite de achitarea taxei de stat.

**PREȘEDINTELE CURȚII
SUPREME DE JUSTIȚIE**

Mihai POALELUNGI

Chișinău 24 decembrie 2012.

Nr.8.

ANEXĂ

**Tipurile de violări ale art.3, 5 și 8 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului
constatate de către Curtea Europeană a drepturilor omului în hotărîrile privind
Republica Moldova pronunțate pînă la 31 decembrie 2010**

Art.3 din Convenție	
Tipul violării	Hotărîrea Curții Europene
Maltratarea	<i>Corsacov</i> (04/04/2006) §§51-63; <i>Boicenco</i> (11/07/2006) §§102-111;

	<i>Pruneanu</i> (16/01/2007) §§39-64; <i>Colibaba</i> (23/10/2007) §§42-51; <i>Victor Savițchi</i> (17/06/2008) §§60-69; <i>Levinta</i> (16/12/2008) §§59-75; <i>Breabin</i> (07/04/2009) §§47-52; <i>Gurgurov</i> (16/06/2009) §§54-62; <i>Buzilov</i> (23/06/2009) §§23-33; <i>Parnov</i> (13/07/2010) §§25-31; <i>I.D.</i> (30/11/2010) §§40-41
Investigarea proastă a maltratărilor	<i>Corsacov</i> (04/04/2006) §§68-76; <i>Boicenco</i> (11/07/2006) §§120-127; <i>Pruneanu</i> (16/01/2007) §§39-64; <i>Colibaba</i> (23/10/2007) §§52-55; <i>Stepuleac</i> (06/11/2007) §§60-65; <i>Victor Savițchi</i> (17/06/2008) §68; <i>Levinta</i> (16/12/2008) §§76-84; <i>Breabin</i> (07/04/2009) §§53-56; <i>Gurgurov</i> (16/06/2009) §§63-70; <i>Buzilov</i> (23/06/2009) §§23-33; <i>Petru Roșca</i> (06/10/2009) §§43-50; <i>Valeriu și Nicolae Roșca</i> (20/10/2009) §§65-70; <i>Pădureț</i> (05/01/2010) §§62-69; <i>Parnov</i> (13/07/2010) §§32-35; <i>Popa</i> (21/09/2010) §§40-45; <i>Mătășaru și Savițchi</i> (02/11/2010) §§79-95
Sanționarea prea blândă pentru maltratare	<i>Valeriu și Nicolae Roșca</i> (20/10/2009) §§71-75; <i>Pădureț</i> (05/01/2010) §§70-77
Detenția în condiții proaste	<i>Ostrovar</i> (13/09/2005) §§67-90; <i>Becciev</i> (04/10/2005) §§34-48; <i>Istratii și alții</i> (27/03/2007) §§60-72; <i>Modîrca</i> (10/05/2007) §§60-69; <i>Ciorap</i> (19/06/2007) §§60-71; <i>Stepuleac</i> (06/11/2007) §§55-58; <i>Popovici</i> (27/11/2007) §§53-57; <i>Țurcan</i> (27/11/2007) §§30-39; <i>Mălai</i> (13/11/2008) §§31-35; <i>Străisteanu și alții</i> (07/04/2009) §§71-79; <i>Valeriu și Nicolae Roșca</i> (20/10/2009) §§78-79; <i>Gavrilovici</i> (15/12/2009) §§38-44; <i>Brega</i> (20/04/2010) §§39-43; <i>I.D.</i> (30/11/2010) §§42-46
Neacordarea asistenței medicale deținuților	<i>Șarban</i> (04/10/2005) §§68-91; <i>Boicenco</i> (11/07/2006), §§112-119; <i>Holomiov</i> (07/11/2006) §§109-122; <i>Istratii și alții</i> (27/03/2007) §§42-59; <i>Stepuleac</i> (06/11/2007) §59; <i>Levinta</i> (16/12/2008) §§85-91; <i>Levinta</i> (16/12/2008) §§85-91; <i>Paladi</i> (10/03/2009) §§68-72;

	<i>Brega</i> (20/04/2010) §42; <i>Oprea</i> (21/12/2010) §§36-42
Recurgerea necesară la alimentarea silită	<i>Ciorap</i> (19/06/2007) §§72-89
Acordarea compensațiilor insuficiente pentru violarea articolului 3	<i>Ciorap (nr.2)</i> (20/07/2010) §§15-26
Investigarea proastă a maltratărilor	<i>Bisir și Tulus</i> (17/05/2011) §§51-56 <i>Taraburca</i> (16/12/2011) §§50 <i>Morgoci</i> (12.01.16) §§53-58 <i>Cazanbaev c. Moldovei</i> (19/01/2016) §§42-53 <i>Caracet c. Moldovei</i> (16/02/2016) §§40-45
Detenția forțată în spital de psihiatrie	<i>Gorobeș</i> (11/10/2011) §§52
Detenția în condiții proaste	<i>Hadji</i> (14/02/2012) §§15 <i>Silvestru</i> (13/01/2015) §§18-21 <i>Pisaroglu</i> (03/04/15) §§15-17 <i>Ciorap nr.5</i> (15/03/16) §§58-65 <i>Mescereacov c. Moldovei</i> (16/02/2016) §§20 <i>Savca c. Moldovei</i> (15/04/2016) §§43-54 <i>Okolisan c. Moldovei</i> (29/03/2016) §§37-41 <i>Cristioglo c. Moldovei</i> (26/04/2016) §§20-24 <i>Băstovoi c. Moldovei</i> (05/07/2016) §§22-24 <i>Galaida și Coposciu c. Moldovei</i> (21/11/2016) §§7-11
Tratamentul inuman și degradant Ancheta inefectivă	<i>Buzilo</i> (21 /02/2012) §§26-30 <i>IG</i> (15/05/2012) §§42 <i>Struc</i> (04/12/2012) §§56 <i>Gasarov</i> (18/12/2012) §§41 <i>Ipati</i> (05/02/2013) §§60 <i>Gorea</i> (23/07/2013) §§44 <i>Buhaniuc</i> (28/01/14) §§33 <i>Tcaci</i> (15/07/14) §§67-68 <i>Doroșeva</i> (28/04/15) §§30 <i>Shishanov</i> (15.09.15) §§127
Violența domestică	<i>Mudric</i> (16/07/2013) §§43 <i>T. M. și C. M.</i> (28/01/14) §§39
Tortura Ancheta inefectivă	<i>Gavriliță</i> (22/04/14) §§69 <i>Bulgaru</i> (30.09.2014) §§168
Art.5 din Convenție	
Lipsirea de libertate contrar legislației naționale	<i>Boicenco</i> (11/07/2006) §§146-154; <i>Holomiov</i> (07/11/2006) §§123-131; <i>Modîrcă</i> (10/05/2007) §§70-74; <i>Guțu</i> (07/06/2007) §§55-62; <i>Gorea</i> (17/07/2007) §§71-75; <i>Stici</i> (23/10/2007) §§36-40; <i>David v. Moldova</i> (27/11/2007) §§32-41; <i>Țurcan</i> (27/11/2007) §§40-44; <i>Ursu</i> (27/11/2007) §§26-30; <i>Paladi</i> (10/03/2009) §§73-75; <i>Străisteanu și alții</i> (07/04/2009) §§85-88

Reținerea și arestarea în lipsa motivelor verosimile de a bănuși că persoana a săvârșit o abatere	<i>Stepuleac</i> (06/11/2007) §§66-81; <i>Mușuc</i> (06/11/2007) §§29-34; <i>Cebotari</i> (13/11/2007), §§46-53; <i>Hyde Park și alții (nr.4)</i> (07/04/2009) §§57-64; <i>Leva</i> (15/12/2009) §§43-56; <i>Brega</i> (20/04/2010) §§33-38
Neinformarea despre toate acuzațiile penale invocate pentru arestare	<i>Leva</i> (15/12/2009) §§57-63
Motivarea insuficientă a arestării	<i>Becciev</i> (04/10/2005) §§49-64; <i>Șarban</i> (04/10/2005) §§92-104; <i>Boicenco</i> (11/07/2006) §§139-145; <i>Castraveț</i> (13/03/2007) §§27-36; <i>Istratii și alții</i> (21/OS/2001) §§73-78; <i>Modîrcă</i> (10/05/2007) §§75-79; <i>Stici</i> (23/10/2007) §§41-46; <i>Țurcan și Țurcan</i> (23/10/2007) §§43-54; <i>Mușuc</i> (06/11/2007) §§35-48; <i>Popovici</i> (27/11/2007) §§58-63; <i>Ursu</i> (27/11/2007) §§16-25; <i>Mălai</i> (13/11/2008) §§36-41; <i>Străisteanu și alții</i> (07/04/2009) §§80-84; <i>Oprea</i> (21/12/2010) §§43-48
Interdicția legală de a elibera persoanele acuzate de anumite infracțiuni	<i>Boicenco</i> (11/07/2006) §§134 - 138
Refuzul audierii martorilor apărării: la examinarea recursului împotriva arestării	<i>Becciev</i> (04/10/2005) §§65-76; <i>Țurcan și Țurcan</i> (23/10/2007) §§65-70
Refuzul accesului în instanța de recurs la materialele prezentate în susținerea demersului de arestare	<i>Țurcan și Țurcan</i> (23/10/2007) §§55-64; <i>Mușuc</i> (06/11/2007) §§49-56
Neasigurarea întrevederilor confidențiale dintre reclamant și avocat	<i>Castraveț</i> (13/03/2007) §§37-61; <i>Istratii și Alții</i> (27/03/2007) §§79-101; <i>Modîrcă</i> (10/05/2007) §§80-99; <i>Mușuc</i> (06/11/2007) §57; <i>Leva</i> (15/12/2009) §68
Termenul excesiv de examinare a recursului împotriva arestării	<i>Șarban</i> (04/10/2005) §§115-124
Lipsa motivelor relevante și suficiente pentru detenție	<i>Ignatenco</i> (08/02/11) §§76-81 <i>Feraru</i> (24/01/12) §§39-42 <i>Buzadji [MC]</i> (05/07/16) §§33 <i>Balakin c. Moldovei</i> (26/01/2016) §§16-22
Dreptul la libertate și siguranță	<i>Haritonov</i> (05/07/11) §§44
Detenție ilegală	<i>Boicenco Cristina</i> (27/09/2011) §§42-44 <i>Savca c. Moldovei</i> (15/04/2016) §§43-54
Nerespectarea principiului egalității armelor și contradictorialității	<i>Tripăduș</i> (22/04/14) §§143-167 <i>Veretco</i> (17/04/15) §§65
Lipsa motivelor pertinente și suficiente pentru arestul preventiv și arestul la domiciliu	<i>Ninescu</i> (15/07/14) §§68 <i>Rimschi</i> (13/01/15) §§16-22 <i>Caracet c. Moldovei</i> (16/02/2016) §§52-58
Art.8 din Convenție	
Lipsa garanțiilor suficiente în legislație pentru a preveni interceptarea	<i>Iordachi și alții</i> (10/02/2009)

nejustificată a convorbirilor telefonice	§§19-54
Autorizarea defectuoasă a percheziției	<i>Mancevschi</i> (07/10/2008) §§39-51
Cenzurarea corespondenței deținuților sau limitarea dreptului acestora de a corespoda	<i>Meriakri</i> (01/03/2005) §§25-35; <i>Ostrovar</i> (13/09/2005) §§92-102; <i>Ciorap</i> (19/06/2007) §§97-104
Limitarea dreptului persoanelor arestate de a avea întrevederi cu persoanele apropiate	<i>Ostrovar</i> (13/09/2005) §§103-108; <i>Ciorap</i> (19/06/2007) §§105-122
Pătrunderea forțată a poliției în curtea casei reclamantului, în situații nepermise de lege	<i>Guțu</i> (07/06/2007) §§63-69
Viața de familie Custodia asupra copilului	<i>Bordeianu</i> (11/01/11) §§88-93 <i>Tocarenco</i> (04/11/14) §§58
Lipsirea de drepturile părintești	<i>N.P.</i> (06/10/15) §§70-72
Percheziția la domiciliu	<i>Bisir și Tulus</i> (17/05/11) §§57-62
Viața intimă	<i>Avram ș.a.</i> (05/07/11) §§41-44
Intervenția medicală, sterilizarea forțată	<i>G.B. și R. B.</i> (18/12/12)
Correspondența: detenție	<i>Ipati</i> (05/02/13) §§74-76 <i>Shishanov</i> (15/09/15) §§29-35
Violența domestică	<i>Eremia</i> (28/05/13) §§82-91 <i>B.</i> (16/07/13)
Divulgarea datelor cu caracter personal	<i>Radu</i> (15/07/14) §§27-32
Acordarea compensațiilor insuficiente de către instanțele naționale pentru contaminarea apei din robinet, cu deșeuri din țeava de canalizare spartă, ce a condus la spitalizarea reclamantei	<i>Otgon c. Moldovei</i> (25/10/2016) §§15-20

[Anexa completată prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.17 din 16.10.2017](#)]